

บทบาทหน้าที่และการกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ ROLES AND SELF-REGULATION IN ONLINE NEWS ORGANIZATIONS

เกศรินทร์ โชคเพิ่มพูน^{1*}, ประกายกาวิล ศรีจินดา², สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ³

Ketsarin Chokpermpoon^{1*}, Prakaikavin Srijinda², Surasit Wittayarath³

^{1*} นักศึกษา หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300 ประเทศไทย

^{1*} Doctoral Student, Doctor of Communication Arts Program, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, 10300, Thailand

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300 ประเทศไทย

² Assistant professor Dr, Doctor of Communication Arts Program, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, 10300, Thailand

³ รองศาสตราจารย์ หลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร 10300 ประเทศไทย

³ Associate Professor, Doctor of Communication Arts Program, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, 10300, Thailand
E-mail address (Corresponding Author): ^{1*}s64584946001@ssru.ac.th; (Authors): ²prakaikavin.sr@ssru.ac.th; ³surasit.vi@ssru.ac.th

รับบทความ : 20 มิถุนายน 2566 / ปรับแก้ไข : 28 สิงหาคม 2566 / ตอรับบทความ : 19 กันยายน 2566

Received : 20 June 2023 / Revised : 28 August 2023 / Accepted : 19 September 2023

DOI : 10.14456/nrru-rdi.2023.42

ABSTRACT

In the era of massive information flow, online media have become an important platform for presentation, and creating many online news organizations. This study aimed to study the roles and responsibilities of the mass media within the context of being an online news organization and a self-regulation. This qualitative research methods were employed, including document collection and in-depth interviews with 6 key informants from traditional media organizations that have transitioned to online news production simultaneously, brand new established organizations, and stand-alone news websites. Data was analyzed using selection criteria under specific conditions. The instruments used were a research framework, and semi-structured interviews (IOC $\geq$ 0.67) using descriptive analysis. It was found that all online mass media adhered to their roles in presenting news, educating, entertaining, and persuading in the form of two-way communication. As the importance of the receivers increases, presentations need to be more cautious, diverse, and in new formats under factors of timing and competition, and one must be versatile. In term of the context, there are internal standards and shared across all platforms, adapting to technology and consumers. Self-regulation consists of internal regulation, professional association regulation, and joint regulation between professional organizations and the public, which can be seen to change, role development, and standards maintenance, all of which are important for credibility.

Keywords : Roles, Online news organization, Self-regulation

บทคัดย่อ

ยุคแห่งการหลั่งไหลของข้อมูลจำนวนมาก สื่อออนไลน์กลายเป็นช่องทางนำเสนอที่สำคัญและสำนักข่าวออนไลน์มากมายได้กำเนิดขึ้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้บริบทความเป็นสำนักข่าวออนไลน์ และการกำกับดูแลตนเอง โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวมเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นองค์กรสื่อดั้งเดิมที่มีการประยุกต์ทำข่าวออนไลน์ควบคู่และองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น และเป็นเว็บข่าวแบบ Stand Alone รวม 6 คน ใช้เกณฑ์คัดเลือกภายใต้เงื่อนไขแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลจากการอภิปรายและใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (IOC $\geq$ 0.67) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า สื่อมวลชนออนไลน์ทั้งหมด มีการปฏิบัติตามบทบาททั้งการนำเสนอข่าวสาร ให้ความรู้ ความบันเทิง ชักจูงใจ ในรูปแบบการสื่อสารสองทาง โดยผู้รับสารมีความสำคัญขึ้น การนำเสนอจึงต้องระมัดระวัง มีความหลากหลายเป็นรูปแบบใหม่ ภายใต้ปัจจัยกำหนดด้านเวลาและคู่แข่ง และต้องปรับตัวให้มีความสามารถรอบด้าน ส่วนบริบทพบว่า มีมาตรฐานภายในและใช้ร่วมกันทุกแพลตฟอร์ม โดยปรับตัวตามเทคโนโลยีและผู้บริโภค และการกำกับดูแลตนเอง

ประกอบด้วย การกำกับภายในองค์กรและโดยสมาคมวิชาชีพ และการกำกับดูแลร่วมกัน ระหว่างองค์กรวิชาชีพ ประชาชน แสดงให้เห็นได้ถึงการปรับเปลี่ยน การพัฒนาบทบาท และการรักษามาตรฐานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อความน่าเชื่อถือ

คำสำคัญ : บทบาทหน้าที่, สำนักข่าวออนไลน์, การกำกับดูแลตนเอง

บทนำ

ในยุคฐานชีวิตวิถีใหม่ สังคมสมัยใหม่ การใช้ชีวิตของผู้คน รวมทั้งรูปแบบการสื่อสารมีความเปลี่ยนแปลงไป ผู้คนในสังคมสามารถเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อ โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ได้อย่างง่ายและรวดเร็ว จึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจุบันเป็นโลกยุค “หลอมรวมสื่อ” (Media convergence) ที่ข้อมูล ข่าวสาร สามารถส่งถึงกันผ่านเทคโนโลยีและอุปกรณ์ ที่ทันสมัย ส่งผลให้สื่อจำเป็นต้องมีการปรับตัว แข่งขันกันในเรื่องของความเร็ว ตลอดจนความถูกต้อง น่าเชื่อถือ เพื่อตอบสนองพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับการเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ ที่ได้เข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ด้วยบริบทของสังคมที่มนุษย์ขยายความเจริญไปสู่อาณาเขตที่กว้างขวาง เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการสื่อสาร จึงจำต้องมีความก้าวหน้า เพื่อสนองตอบความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินชีวิตประจำวัน ช่องทางการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ถือกำเนิดขึ้นมากมายและแพร่ขยายออกไปอย่างไร้ขอบเขตจำกัด ทำให้การติดต่อสื่อสาร การส่งข้อมูล ข่าวสาร ไปได้ไกลและรวดเร็ว อีกทั้งยังสามารถกระจายข้อมูล ข่าวสารไปถึงผู้รับได้ในปริมาณครั้งละมาก ๆ ในคราวเดียวกัน สิ่งเหล่านี้คือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคสังคมสารสนเทศ (Information Society) เนื่องจากความก้าวหน้าของเครือข่ายคอมพิวเตอร์และการสื่อสารโทรคมนาคม ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนหรือการหลอมรวมกันของสื่อที่ไม่สามารถ แบ่งแยกความแตกต่างได้ โดยการหลอมรวมของสื่อทำให้เกิดบริการใหม่มากมาย (Straubhaar & LaRose, 2000, p. 2)

ดังนั้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเมื่อโลกออนไลน์ได้รับความนิยม การหลอมรวมสื่อ การเกิดขึ้นและการผันตัวของสื่อกระแสหลักเข้าสู่โลกออนไลน์จึงมีมากขึ้น หรือแม้แต่สื่อบางสำนักที่รวมทีมจัดตั้งอยู่ในรูปแบบ “สำนักข่าวออนไลน์” (Online news organization) เสมือนเป็นตัวแทนในภาพกว้างของยุคทองข่าวออนไลน์ โดยอาจจะผสมผสาน สำนักสื่อชื่อดังที่มีรากฐานยาวนานซึ่งปรับตัวมาทำออนไลน์ควบคู่กับสื่อใหม่ สื่อออนไลน์ที่เป็นเว็บข่าวแบบ “Stand Alone” (Thai Civil Rights and Investigative Journalism, 2019) ทำสื่อออนไลน์อย่างเดียวยังกำลังได้รับความนิยม จึงมีความน่าสนใจว่า “สำนักข่าวออนไลน์” ทั้งที่มาจากการหลอมรวมของสื่อกระแสหลักและสำนักข่าวที่เกิดขึ้นใหม่ บนโลกออนไลน์โดยเฉพาะนั้น มีบริบท บทบาทและมาตรฐานในการทำงานตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำอย่างไร จึงจะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือจากข้อเท็จจริงและความถูกต้อง พร้อมทั้งแข่งขันกับสื่อแท้และสื่อเทียมที่เป็นเพียงผู้ใช้และสร้างเนื้อหาบนสื่อออนไลน์ (User generated content : UGC) โดยมีความเร็วเป็นอีกความท้าทายของการตรวจสอบ นับเป็นปัญหาลำดับต้นและเป็นความท้าทายใหม่ในบทบาทและมาตรฐานการกำกับดูแลของสื่อมวลชน ซึ่งที่ผ่านมาสามารถเห็นได้จากสื่อมวลชนบางสำนักเน้นการนำเสนอที่นอกจากความเร็วแล้ว ยังเล่นกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้คน โดยเฉพาะผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นหลัก และบ่อยครั้งที่สื่อมวลชนนั้นได้กลายเป็นผู้วิ่งตามสื่อออนไลน์ จนส่งผลให้บทบาทเป็นเพียงผู้รายงานหรือส่งต่อ ไม่ใช่ในฐานะผู้กำหนดวาระทางสังคมอีกต่อไป ประกอบกับสภาพการแข่งขันทางธุรกิจในยุคอุตสาหกรรมสื่อมวลชนที่ค่อนข้างสูง ดังนั้น เพื่อความอยู่รอดทำให้สำนักข่าวเลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเสริมสื่อหลักของตนเอง เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ตรงและหลากหลายรูปแบบมากขึ้น แต่กระบวนการทำและนำเสนอข่าวกลับมีความดิบมากกว่าการทำข่าวผ่านสื่อมวลชนดั้งเดิม ทั้งการไลฟ์สด (Live) รายงานแบบเรียลไทม์ (Real-time) การสร้างภาพจำลองกราฟิกให้เหมือนกับเหตุการณ์จริง การเลือกได้คำพูด (Speech code) ใช้ภาพประกอบ ล้วนมีเป้าหมายเดียวกันคือ การดึงดูดอารมณ์ผู้คนให้ติดตามข่าวสารในช่องทางของสำนักข่าวนั้นให้นานที่สุด เพราะนั่นหมายถึงรายได้ และยังหมายถึงดัชนีชี้วัดผลงานของผู้สื่อข่าว ช่างภาพและกองบรรณาธิการ ให้อยู่รอดปลอดภัย

ไม่ต้องเสี่ยงถูกประเมินเลิกจ้าง และเมื่อความรู้สึกของประชาชนคนเสพสื่อคือเป้าหมายหลักของการขายข่าวออนไลน์ การนำเสนอข่าวแบบที่เน้นการกระชากอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าข้อเท็จจริง จึงส่งผลให้สื่อมวลชนจำนวนมากถูกตั้งคำถามถึงจริยธรรม จรรยาบรรณ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ บทบาท และมาตรฐานสื่อมวลชนที่ดี (Somkanee, 2011)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะในฐานะขององค์กรข่าวทั้งที่เก่าแก่หรือสื่อใหม่ที่อยู่ในรูปแพลตฟอร์มออนไลน์ มาตรฐานวิชาชีพยังคงเป็นหัวใจหลักและนับเป็นสิ่งสำคัญมากของสื่อดั้งเดิมที่กระทำกันมาโดยต่อเนื่อง แม้ว่า การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีบนโลกออนไลน์เข้าแทนที่ จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่ามาตรฐานวิชาชีพของสื่อมวลชน ยังคงมีความจำเป็น โดยเฉพาะเมื่อคนในสังคมต้องการข้อมูล ข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริง ถูกต้อง น่าเชื่อถือ ทำให้ตัวชีวิต มาตรฐานทางวิชาชีพสื่อมวลชน เป็นจุดหมายหลักที่จะสร้างแนวทางและส่งเสริมการปฏิบัติร่วมกันภายใต้กรอบจริยธรรม จรรยาบรรณ ในการเป็นตัวช่วยเพื่อ “การกำกับดูแล” (Regulation) ของหลากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง หรือแม้กระทั่ง การ “การกำกับดูแลสื่อ” (Media regulation) โดยตรง เพื่อการกำกับควบคุมสื่อให้ประพฤติปฏิบัติในขอบเขตเสรีภาพที่เหมาะสม และให้ความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างมีความสมดุลและเป็นธรรม ซึ่งแนวโน้มสื่อมวลชนในปัจจุบัน ส่วนใหญ่กำลังให้ความสำคัญกับรูปแบบการกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) มากกว่า ด้วยเหตุผลในความต้องการ รักษาอิสรภาพแห่งวิชาชีพ การเป็นเครื่องมือปกป้องสื่อจากการใช้อำนาจรัฐ ความต้องการสร้างการเป็นที่ยอมรับ ได้ศรัทธาจากสังคม และสะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมจากผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมา ขณะเดียวกัน การกำกับดูแลสื่อตนเอง มีความจำเป็นต้องอาศัยกฎหมายเป็นกลไกสนับสนุน รวมทั้งภาคประชาสังคมช่วยเฝ้าระวัง และตรวจสอบสื่อด้วย ดังนั้น การกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชน (Media self-regulation) จึงถือได้ว่าเป็นหนึ่งในโลกใหม่ที่สื่อมวลชนใช้ในการควบคุมการทำงานของสื่อด้วยตนเอง เพื่อให้สื่อมวลชนยังคงมีเสรีภาพภายใต้ความรับผิดชอบต่อ การนำเสนอข้อมูล ข่าวสาร ซึ่งเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ สามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ (Euamornvanich, 2019, pp. 150-153)

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ส่งผลให้สื่อมวลชนต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอดด้วยการหลอมรวมสื่อ เปลี่ยนสื่อดั้งเดิมให้อยู่ในรูปแพลตฟอร์มออนไลน์ และสื่อบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ดังเช่นสำนักข่าวออนไลน์ที่เกิดขึ้น อย่างมากมาย ทั้งที่มาจากการหลอมรวมของสื่อกระแสหลัก และสำนักข่าวที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์โดยเฉพาะนั้น จะมีวิธีการส่งต่อข้อมูล ข่าวสารให้ก่อเกิดการรับรู้ ความเชื่อมั่น น่าเชื่อถือจากพื้นฐานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้อย่าง เป็นรูปธรรมบนพื้นฐานของจรรยาบรรณทางวิชาชีพ จึงเป็นที่มาของการศึกษาบทบาทหน้าที่และการกำกับดูแล ตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ ภายใต้บริบทความเป็นสำนักข่าวออนไลน์ และการกำกับดูแลตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน สำหรับบุคคลที่ปฏิบัติงานทางด้านสื่อและการเผยแพร่ข้อมูลที่เชื่อถือได้และเข้าใจ เหตุการณ์ในสังคมโลกได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้บริบทความเป็นสำนักข่าวออนไลน์
2. เพื่อศึกษาการกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์

ประโยชน์การวิจัย

ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทความเป็นสำนักข่าวขององค์กรสื่อดั้งเดิมที่มีการประยุกต์ทำข่าวออนไลน์ควบคู่ และองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นและเป็นเว็บข่าวแบบ “Stand Alone” ที่ทำข่าวออนไลน์เพียงอย่างเดียว และส่งเสริมการกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อในการเผยแพร่ข้อมูลที่มีคุณค่า

การนำเสนอข่าวสารที่มีคุณภาพ เชื่อถือได้ และการตีความข้อมูลอย่างสร้างสรรค์ เป็นธรรมตามหลักจรรยาบรรณทางวิชาชีพในยุคสังคมโลกออนไลน์

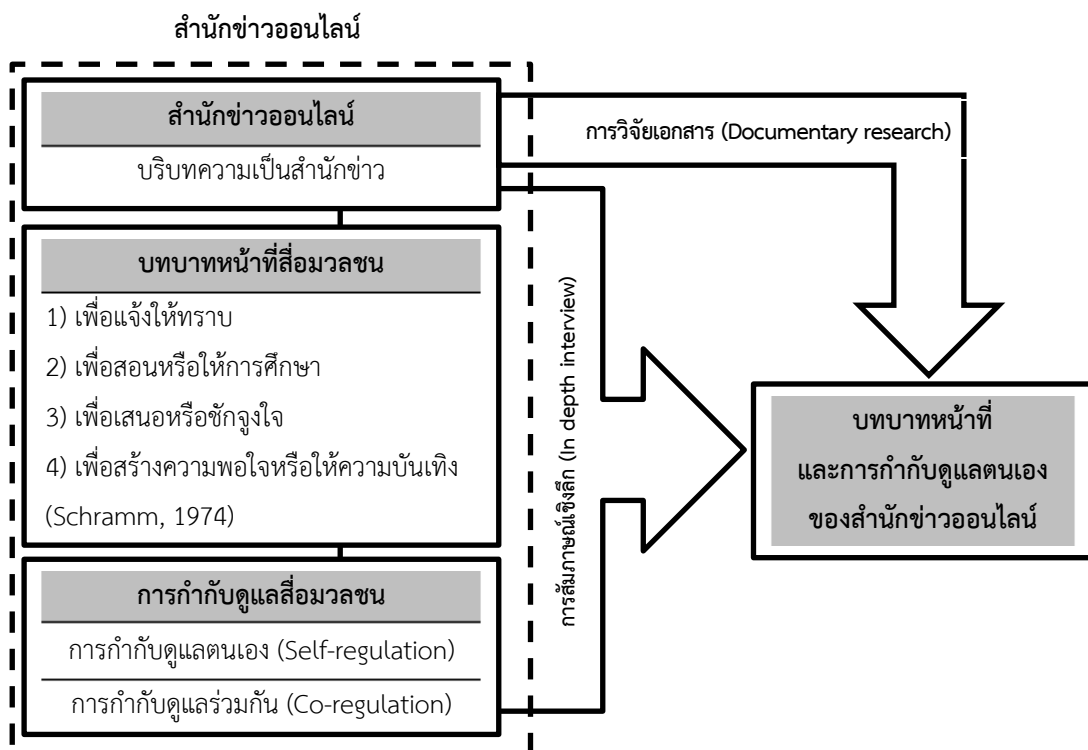
การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษานี้ได้ทำการทบทวน ทฤษฎีบทบาทหน้าที่สื่อมวลชน (Functional theory) ตามทัศนะของ Wilbur Schramm ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนทั่วไปว่าสามารถแบ่งได้ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในมุมมองของผู้ส่งสาร (สื่อมวลชน) คือ “โดยใคร” (The who of purpose) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อแจ้งให้ทราบ (Inform) เพื่อสอนหรือให้การศึกษา (Teach or educate) เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ (Propose or persuade) และเพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง (Please or entertain) ดังนั้น ในมุมมองผู้รับสารหรือประชาชนทั่วไป ก็จะมีปฏิกิริยาตอบกลับ (Feedback) ที่ตรงกันข้าม คือ เพื่อทราบ (Understand) เพื่อเรียนรู้ (Learn) เพื่อใช้ในการตัดสินใจ (Dispose or decide) และเพื่อหาความพอใจ (Enjoy) ตามลำดับ (Schramm, 1974, p. 19) สอดคล้องกับสุรพงษ์ โสธนะเสถียร (Sothanasathien, 1990, pp. 35-39) ที่ได้สรุปว่าโดยทั่วไปแล้ว บทบาทหน้าที่ของสำนักข่าว ประกอบด้วย การสอดส่องแจ้งข้อเท็จจริง (Surveillance) วิพากษ์วิจารณ์ (Correlational) ถ่ายทอดมรดก (Heritage) และส่งเสริมความบันเทิงให้กับสังคม (Entertainment) ซึ่ง อัญรินทร์ อมรอิสริยาชัย ได้มองเห็นอย่างสอดคล้องกันกับงานเขียนของสรพัญญ์ เจียรนันทน์ เรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในยุคที่ใคร ๆ ก็ (อยาก) เป็นสื่อได้ (AmornIsriyachai, 2022) ดังนั้น นับเป็นความท้าทายของคนในองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนทุกคนที่จะต้องตระหนักและช่วยกันนำพาสื่อมวลชนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น โดยหลักการที่ว่าสื่อต้องไม่เพียงสะท้อนสังคมแต่ยังต้องสร้างสรรค์สังคมด้วยสิ่งที่ดีงาม ยกระดับมาตรฐานทางวิชาชีพให้มีคุณค่า มีศรัทธา ซึ่งการรักษาและสร้างมาตรฐานทางวิชาชีพเหล่านี้ จะช่วยป้องกันไม่ให้ใครก็เป็นสื่อได้ด้วยเทคโนโลยี แต่คนที่จะมาเป็นสื่อได้นั้นต้องมีกระบวนการคัดสรรคนมาเป็นสื่อด้วย “อุดมการณ์” ต้องมีหัวใจของอาชีพสื่อที่แยกแยะสิ่งดีงามออกจากสิ่งชั่วร้าย เพื่อเรียกศรัทธากลับคืนมาและทำให้ประชาชนเชื่อมั่นในบทบาทหน้าที่โดยไม่ต้องกระโจนลงมาทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนเสียเอง สามารถสนับสนุนความน่าเชื่อถือส่วนนี้ได้จากการศึกษาสื่อใหม่กับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อสาร ค้นพบว่า ผู้สื่อข่าวมีกระบวนการ รูปแบบการทำงาน และวงจรข่าวที่ยังคงเป็นรูปแบบเดิม หากแต่มีการนำสื่อใหม่เข้ามาช่วยเสริม เพื่อเพิ่มการนำเสนอที่รวดเร็ว ถูกต้อง สดใหม่ น่าเชื่อถือ สอดคล้องกับข้อค้นพบของสกุลศรี ศรีสารคาม ได้ทำการศึกษาในประเด็นที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับสื่อสังคม (Social media) กับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อสาร ที่สนับสนุนให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารที่มีสื่อใหม่อย่างสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญ นำมาซึ่งการต้อยุดในการศึกษากระบวนการของสื่อสังคมในการกำหนดวาระข่าวสาร เพื่อการขับเคลื่อนประเด็นสังคมสู่การรับรู้และการเปลี่ยนแปลง ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้สื่อข่าวที่ต้องทำหน้าที่เป็นนายทหารข่าวสารในการคัดกรองข้อมูลและตัดสินใจเลือกข่าวเผยแพร่ เรื่องความรอบคอบและจริยธรรม จรรยาบรรณ และแนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแล (Regulation) การกำกับดูแลตนเอง หรือการกำกับดูแลกันเอง (Self-regulation) ซึ่งมีหลากหลายความหมายที่ถกเถียงกัน แต่กลับไม่มีนิยามใดเป็นที่ตกลงร่วมกัน (Freiberg, 2010, p. 26; Lievens, 2010, p. 193) และเป็นที่เข้าใจทั่วไปว่าหมายถึงการกำกับดูแลโดยภาคอุตสาหกรรมเอง

ทั้งนี้ การกำกับดูแลกันเองของสื่อมวลชน (Media self-regulation) เป็นอีกคำที่ถกเถียงกันควบคู่กับคำว่า “เสรีภาพของสื่อคือเสรีภาพของประชาชน” โดยเป็นสิ่งสำคัญหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการรวมตัวของกลุ่มคนวิชาชีพเดียวกันที่มีความพยายามในการสร้างมาตรฐาน แนวทาง หรือกฎเกณฑ์ เพื่อการควบคุมดูแลกันเองโดยสมัครใจ ไร้ซึ่งสิ่งอื่นใด

มามีบทบาทเหนือกว่า ไม่ว่าจะเป็นอำนาจจากภาครัฐหรือกฎหมายที่ถูกนำมาเป็นพื้นฐานในการต่อยอดอีกหลากหลายวงการวิชาชีพ ไม่เว้นแม้แต่วงการวิชาชีพสื่อ จึงเป็นที่มาของคำว่า การกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชน (Haraszti, 2008, p. 12) ดังนั้น หากกล่าวถึงกลไกการกำกับดูแลตนเองในบางประเทศ รวมทั้งสื่อมวลชนไทย จะสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ายังไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากระเบียบ ข้อบังคับของสมาคมเป็นเพียงแค่การตกลงร่วมกันของสมาชิกในสมาคม มิใช่ข้อกฎหมายที่จะสามารถหยิบขึ้นมาใช้ลงโทษกับสื่อมวลชนที่ละเลยเรื่องจริยธรรมได้ และยิ่งไปกว่านั้นคือ สมาคมวิชาชีพสื่อในประเทศไทย มีอยู่เป็นจำนวนมากและขาดการร่วมมือกันอย่างจริงจัง รวมถึงการที่สื่อมวลชนบางกลุ่มไม่ได้เป็นสมาชิกในสมาคมวิชาชีพ ดังนั้น ระเบียบข้อบังคับด้านจริยธรรมที่บัญญัติขึ้นมาจึงไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้ จากปัญหาการกำกับดูแลตนเองของสื่อมวลชนนั้น กลไกการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-regulation) จึงเป็นทางออกที่เหมาะสมทางหนึ่ง โดยเป็นการผสมผสานความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ องค์กรวิชาชีพ รวมถึงภาคประชาชน ที่เข้ามากำกับดูแลการทำงานของสื่อมวลชน มีการสร้างระบบกลไกการควบคุมตนเอง และนำมาบังคับใช้ภายใต้บรรทัดฐานเดียวกันอย่างจริงจัง เพื่อสะท้อนภาพความเข้มแข็งของสื่อมวลชน ภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคมให้เห็นอย่างชัดเจน (Euamornvanich, 2019) เพื่อให้สื่อมวลชนมีเสรีภาพบนพื้นฐานความรับผิดชอบ การปฏิบัติหน้าที่ สามารถแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ควรมีการนำเสนอต่อประชาชนและสังคมได้

ดังนั้น การทบทวนวรรณกรรมในส่วนของทฤษฎีบทบาทหน้าที่สื่อมวลชน และแนวคิดเกี่ยวกับการกำกับดูแล สามารถเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยนำมาสร้างเครื่องมือเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้บริบทความเป็นสำนักข่าวออนไลน์ และการกำกับดูแลตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ โดยแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร ผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ในการวิจัย คือกลุ่มนักวิชาชีพ ซึ่งเก็บข้อมูลจากบุคคลภายในองค์กรที่มีความสามารถในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่แจกแจงจำนวน ซึ่งจะใช้คำว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่...” แทน และจะหยุดสัมภาษณ์เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนหรือเกิดการอิ่มตัวของข้อมูล (Saturation of data) โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. องค์กรสื่อดั้งเดิมที่มีการประยุกต์ทำข่าวออนไลน์ควบคู่ โดยมีเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ตั้งแต่ก่อตั้งปี พ.ศ. 2552-ปัจจุบัน 2) เน้นการนำเสนอข่าวในรูปแบบภาษาไทยเป็นหลัก 3) ไม่เจาะจงข่าวประเภทใดประเภทหนึ่ง 4) มีสถานที่ตั้งส่วนกลางอยู่ในกรุงเทพมหานคร 5) ติดอันดับเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ยอดนิยม (Internet Innovation Research Center, 2022) จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย บริษัท เทรนด์วีจี 3 จำกัด บริษัท ไทยเวิลด์มีเดีย จำกัด และบริษัท ข่าวสด จำกัด แห่งละ 1 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 3 คน

2. องค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นและเป็นเว็บข่าวแบบ “Stand Alone” หมายถึง ทำข่าวออนไลน์อย่างเดียว โดยมีเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นสมาชิกของสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ 2) เน้นการนำเสนอข่าวสารเป็นหลัก 3) ดำเนินกิจการตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป 4) มีแพลตฟอร์มออนไลน์มากกว่า 1 รูปแบบ 5) อย่างน้อย 1 แพลตฟอร์ม มีการเข้าถึงหรือคนติดตามไม่น้อยกว่า 1 ล้านคน 6) ติดอันดับ 1 ใน 5 สำนักข่าวออนไลน์ที่มีคนรู้จักมากที่สุด 7) มีการสร้างปฏิสัมพันธ์แบบ 2 ทาง (Two-way communication) กับกลุ่มผู้บริโภค 8) 1 ในทีมบริหารสำนักข่าวออนไลน์เป็นผู้มีประสบการณ์และคว่ำหวอดในวงการสื่อสารมวลชน ไม่น้อยกว่า 10 ปี 9) เป็นข่าวฟรีที่ประชาชนเข้าถึงโดยไม่ต้องเป็นสมาชิก ทั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยจะต้องผ่านเกณฑ์การนำเสนอข่าวสารเป็นหลัก และมีการเข้าถึงหรือคนติดตามไม่น้อยกว่า 1 ล้านคน ร่วมกับเกณฑ์อื่น ๆ อีกอย่างน้อย 3 เกณฑ์ จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย ประชาไท เดอะ สแตนดาร์ด และทูเดย์ แห่งละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย กรอบการวิจัยเอกสาร ในประเด็นบริบทความเป็นสำนักข่าว และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) กลุ่มนักวิชาชีพ ในประเด็นเกี่ยวกับบริบทความเป็นสำนักข่าว บทบาทหน้าที่สื่อสารมวลชน และมาตรฐานวิชาชีพในการกำกับดูแลกันเองและการกำกับดูแลร่วมกัน ซึ่งผ่านการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ด้วยการลงคะแนนความเห็นเกี่ยวกับความสอดคล้อง คือ 1 คะแนน หมายถึงแน่ใจว่ามีความสอดคล้อง 0 คะแนน หมายถึงไม่แน่ใจว่ามีความสอดคล้อง และ -1 คะแนน หมายถึงแน่ใจว่าไม่มีความสอดคล้อง นำผลคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of item-objective congruence : IOC) กำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ยมากกว่า 0.5 ได้ค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 (Srisa-ard, 2017) แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวัดมีคุณภาพ น่าเชื่อถือ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

งานวิจัยนี้ ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ตามเลขที่ใบรับรอง HE-025-2566 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2566

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาเอกสาร โดยใช้การรวบรวมเนื้อหาสื่อออนไลน์ (Online media) และสื่อออฟไลน์ (Offline media) เกี่ยวกับสำนักข่าวออนไลน์ ประกอบด้วย บริบทความเป็นสำนักข่าว ความเป็นมา ลักษณะการบริหารงาน วัตถุประสงค์การดำเนินงาน และที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการสรุปการทบทวนเอกสาร รวบรวมเนื้อหา เพื่อนำสู่การสร้างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มนักวิชาชีพ โดยการสัมภาษณ์ประเด็นเกี่ยวกับบริบทความเป็นสำนักข่าว บทบาทหน้าที่สื่อมวลชน การกำกับดูแลตนเองและการกำกับดูแลร่วมกัน และที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสรุปตรวจสอบความสมบูรณ์ ถูกต้อง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งการรวบรวมเนื้อหา และการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) สร้างข้อสรุปจากการตีความ จัดระบบก่อนการนำเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ร่วมกันกับการศึกษาเอกสาร เพื่อสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้บริบทความเป็นสำนักข่าวออนไลน์ตามมาตรฐานวิชาชีพของสำนักข่าวออนไลน์ในการกำกับดูแลตนเอง

ผลการวิจัย

บทบาทหน้าที่และกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ที่ได้จากการรวบรวมเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แสดงผลการศึกษาดังต่อไปนี้

บทบาทหน้าที่สื่อมวลชนภายใต้บริบทความเป็นสำนักข่าวออนไลน์

สื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักข่าวออนไลน์ ทั้งองค์กรสื่อดั้งเดิมที่มีการประยุกต์ทำข่าวออนไลน์ควบคู่และองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นและเป็นเว็บข่าวแบบ “Stand Alone” มีการยึดถือปฏิบัติในส่วนของบทบาทสื่อมวลชน ทั้งการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความบันเทิง และชักจูงใจ ส่วนประเด็นความแตกต่างกัน คือ สื่อที่อยู่ในรูปของการออนไลน์เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ชัดเจนขึ้น ดังนั้นเสียงสะท้อนผู้รับสารจึงสำคัญ สื่อคงไม่ใช่แค่เป็นผู้ส่งที่กำหนดวาระสารฝ่ายเดียว การนำเสนอต้องมีความหลากหลายและเป็นรูปแบบใหม่เสมอภายใต้เงื่อนไขของเวลาและคู่แข่งที่มีทั้งสื่อมวลชนแท้และสื่อมวลชนเทียม จึงต้องมีความระมัดระวังและละเอียดรอบคอบมากขึ้น ดังนั้นสื่อมวลชนเองต้องปรับตัวให้มีความสามารถรอบด้าน ทำงานได้หลายบทบาทหน้าที่เพื่อลดข้อผิดพลาดที่มีโอกาสเกิดขึ้นสูง แต่มีข้อดีตรงที่สื่อออนไลน์ เมื่อผิดพลาดแล้วสามารถแก้ไขทันที ซึ่งตรงนี้ต่างจากสื่อออฟไลน์ที่ต้องรอเวลาในวันถัดไป และนอกจากจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกฎหมายแล้ว สิ่งสำคัญควรศึกษาพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (พรบ.คอมพิวเตอร์) ด้วย ส่วนสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ สำนักข่าวส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่ามียุทธศาสตร์ในระดับหนึ่ง และสามารถเป็นตัวช่วยในการตรวจสอบข่าวสารซ้ำ เพื่อความถูกต้อง น่าเชื่อถือได้

“...ไม่ยึดติดกับรูปแบบสื่อดั้งเดิม แต่เลือกนำเสนอตามพฤติกรรมคน

ในสังคม ไม่นำเสนอแค่ข่าว ต้องตามเทรนด์ แต่ทั้งนี้ก็ยังยึดบทบาทขั้นพื้นฐาน...”

(Key Informants no. 3, Interview, March 9, 2023)

“...นำเสนอให้มีความหลากหลายรอบด้าน ไม่ได้ยึดติดจากมุมสื่อ แต่ให้

ความสำคัญกับผู้รับสาร...” (Key Informants no. 5, Interview, March 10, 2023)

“...หนึ่ง ออนไลน์เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบกลับทันที สอง ออนไลน์มีวิธีการนำเสนอที่หลากหลายรูปแบบมากกว่า..” (Key Informants no. 6, Interview, March 13, 2023)

“...บทบาทหน้าที่ก็คงเดิม เพิ่มเติมเป็นเรื่องกรอบเวลา คู่แข่งที่เป็นสื่อด้วยกันเองและพวกอินฟลูเอนเซอร์ อันนี้น่ากลัว กระทบถึงบทบาทสื่อจริง...” (Key Informants no. 1, Interview, March 23, 2023)

“...วงการสื่อต้องปรับตัว ไม่ใช่แค่ตัวองค์กร แต่คนสื่อด้วย คงไม่ใช่การทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง แต่ต้องมีทักษะรอบด้าน...” (Key Informants no. 2, Interview, March 3, 2023)

“...โลกออนไลน์เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่เกิดขึ้นทันที และบทบาทที่แตกต่างชัดเจนคือความเร็ว และก็จะมีความไวของ พรบ.คอมพิวเตอร์...” (Key Informants no. 4, Interview, March 2, 2023)

นอกจากนี้ ในส่วนของบริบทความเป็นสำนักข่าว พบว่า ทั้งองค์กรสื่อดั้งเดิม และองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ มีมาตรฐานการดำเนินงานภายในองค์กรทั้งหมดทุกองค์กร และใช้มาตรฐานตัวเดียวกันในทุกแพลตฟอร์มการนำเสนอ โดยเฉพาะองค์กรสื่อแบบดั้งเดิมใช้มาตรฐานเดียวกันกับสื่อสิ่งพิมพ์ เพียงแต่องค์กรส่วนใหญ่มีการปรับตัวตามเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป โดยองค์กรสื่อดั้งเดิมที่ส่วนใหญ่ผันตัวมาจากสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งได้ทำการหลอมรวม และทำสื่อออนไลน์ควบคู่ ส่วนองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ก็จะมีสื่อออนไลน์ที่หลากหลายแพลตฟอร์ม และมีการนำเสนอที่หลากหลาย ไม่เน้นแค่ข่าวสาร แต่ยังให้ความสำคัญกับข้อมูล และเนื้อหาสาระทั่วไป ส่วนประเด็นความแตกต่างกัน คือ บุคลากร สื่อมวลชน หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ส่วนใหญ่ ในองค์กรสื่อดั้งเดิมบางองค์กรใช้ทีมงานเดียวกันกับสื่อสิ่งพิมพ์ ในขณะที่บางองค์กรแยกทีมงานกันโดยชัดเจน

“...การทำงานซัพพอร์ตข้อมูลกัน เป็นมาตรฐานเดียวกัน ปรับตัวและพัฒนาช่องทางการสื่อสาร รวมทั้งเนื้อหาที่หลากหลาย ไม่เน้นเพียงแค่ข่าว...” (Key Informants no.1, Interview, March 23, 2023)

“...ปรับตัวตามพฤติกรรมผู้บริโภคและเทคโนโลยี มีนักข่าวแยกกันชัดเจน ไม่ละทิ้งมาตรฐานเดิม...” (Key Informants no.2, Interview, March 3, 2023)

“...มีทีมงานเดียวกับหนังสือพิมพ์ ซึ่งหลังการเติบโตในหน้ากระดาษก็ได้ปรับตัว และเติบโตในโลกออนไลน์ควบคู่กันไป...” (Key Informants no.3, Interview, March 9, 2023)

“...เน้นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปในเชิงบวก ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์หลายรูปแบบ...” (Key Informants no.5, Interview, March 10, 2023)

การกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์

การกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) การกำกับดูแลตนเอง ประกอบด้วย (1) การกำกับภายในองค์กรเอง ซึ่งสำนักข่าวส่วนใหญ่มีแนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมาเป็นมาตรฐานจริยธรรม จรรยาบรรณภายในองค์กรอยู่แต่เดิมแล้วยังคงใช้ต่อ ๆ กันมาถึงปัจจุบัน ไม่ได้ถึงกับมีคู่มือที่เป็นลายลักษณ์อักษร (2) การกำกับ

โดยสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแทบทุกสมาคมจะมีการกำหนดข้อบังคับทางจริยธรรม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เพื่อเป็นแนวทางและบังคับใช้แก่สมาชิก รวมทั้ง มีหน้าที่รับเรื่องร้องเรียน พิจารณา และลงโทษสื่อมวลชนที่ฝ่าฝืนหรือละเมิดจริยธรรมและจรรยาบรรณ พบว่ามีบทบาทในระดับหนึ่ง แต่ไม่ถึงกับสมบูรณ์ ร้อยเปอร์เซ็นต์ บางครั้งดูแลกันเองไม่ได้ แต่สื่อมวลชนส่วนมากมองว่าต่อให้ลงโทษกันเองไม่ได้ สุดท้ายประชาชน จะเป็นคนตัดสินชี้ขาดความศรัทธาและน่าเชื่อถือ 2) การกำกับดูแลร่วมกัน สำนักข่าวส่วนใหญ่มองว่าการร่วมกัน ควรมีแค่ประชาชนร่วมตรวจสอบผ่านกลไกการร้องเรียน ร่วมกับมาตรการสนับสนุนทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ตามสิทธิ ผู้บริโภคเท่านั้น เพราะหากรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง จะกลายเป็นการปิดกั้นสิทธิ เสรีภาพสื่อ

“...มาตรฐานองค์กรเองเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด เพราะทำให้สื่อได้เสรีภาพ มีประชาชนร่วมตรวจสอบ สมาคมทำอะไรไม่ได้ สุดท้ายประชาชนก็หมดศรัทธา และไม่ให้ความเชื่อถือเอง...” (Key Informants no. 1, Interview, March 23, 2023)

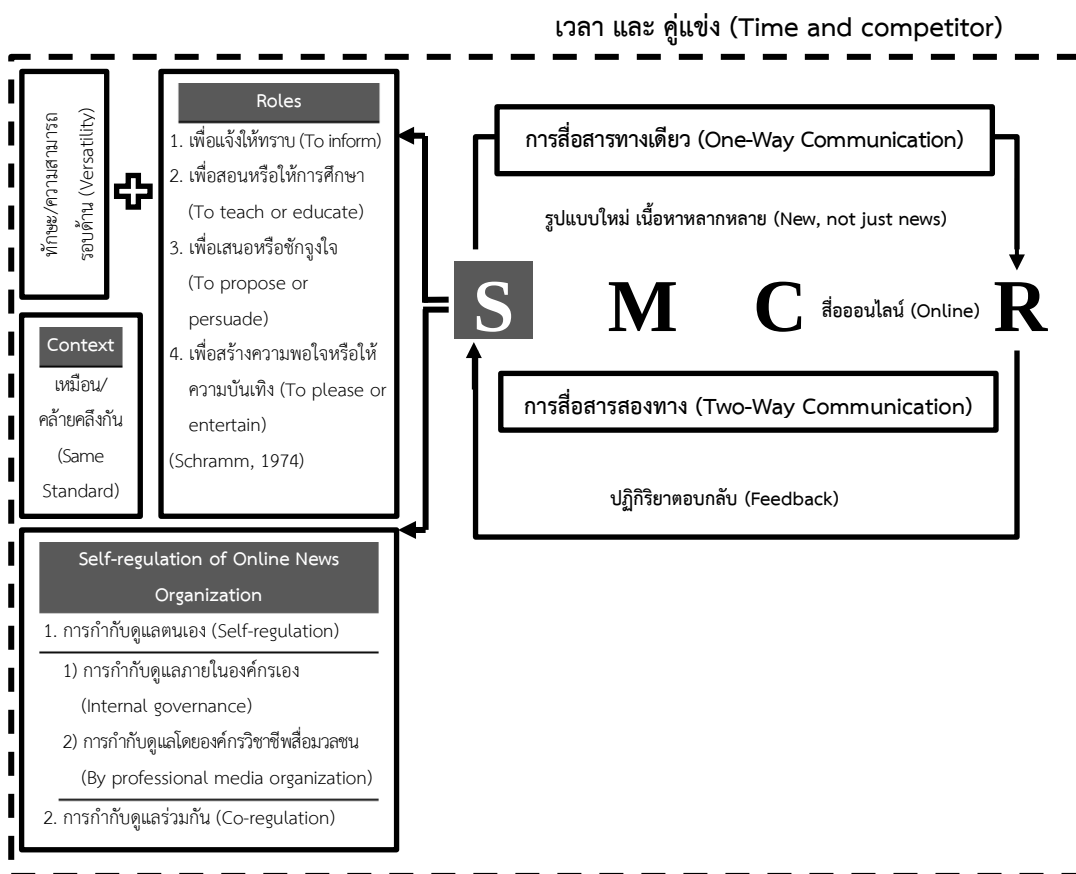
“...การกำกับดูแลร่วมกันมีประชาชนมาด้วยเหมาะสมมาก แต่มีรัฐไม่ได้ สื่อขาดเสรีภาพมีโอกาสถูกปิดกั้น...” (Key Informants no. 2, Interview, March 3, 2023)

“...การกำกับดูแลตนเองทุกวันนี้ก็มีประชาชนช่วยตรวจสอบ อันนี้ถือว่า ร่วมกำกับแล้ว แต่จะว่าจริง ๆ การรวมตัวดูแลกันเองก็ยังไม่สามารถกำกับได้ ร้อยเปอร์เซ็นต์...” (Key Informants no. 3, Interview, March 9, 2023)

“...เวลาเกิดเหตุการณ์ใดพอเป็นข่าวใหญ่โตถึงจะมีการถกเถียงกันในสังคม ของทั้งสื่อ นักวิชาการและภาคประชาสังคม รวมไปถึงผู้อ่าน อันนี้เรียกว่ากำกับ ร่วมกันแล้วหรือยัง...” (Key Informants no. 4, Interview, March 2, 2023)

“...เชื่อในเรื่องอำนาจการตรวจสอบจากประชาชน ซึ่งเป็นเสียงสะท้อนที่สำคัญ มากกว่ากฎหมายใด ๆ...” (Key Informants no. 5, Interview, March 10, 2023)

ทั้งนี้ จากผลการวิจัย ข้างต้น สามารถสรุปข้อค้นพบและความสัมพันธ์กันของบทบาทหน้าที่สื่อมวลชน ภายใต้บริบทความเป็นสำนักข่าวออนไลน์ และการกำกับดูแลตนเอง ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ โดยแสดง บทบาทหน้าที่และการกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ ดังภาพ 2

ภาพ 2 บทบาทหน้าที่และการกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์

จากภาพ 2 สามารถอธิบายได้ว่า บทบาทหน้าที่และการกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ ทั้งองค์กรสื่อดั้งเดิม และองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ มีการยึดถือปฏิบัติในส่วนของ 1) บทบาทสื่อมวลชนทั้งการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความบันเทิง และชักจูงใจ รวมทั้งการปรับตัวให้มีความสามารถรอบด้าน ทำงานได้หลายบทบาทหน้าที่ โดยในส่วนของบริบทความเป็นสำนักข่าวใช้มาตรฐานตัวเดียวกันในทุกแพลตฟอร์ม และ 2) การกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ 1) การกำกับดูแลตนเอง ประกอบด้วย การกำกับภายในองค์กรเอง และการกำกับโดยสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 2) การกำกับดูแลร่วมกัน ระหว่างองค์กรวิชาชีพและประชาชน ภายใต้กระบวนการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ที่เป็นการสื่อสารแบบสองทาง และสารที่นำเสนอต้องมีความหลากหลายและเป็นรูปแบบใหม่ โดยมีเสียงสะท้อนและปฏิกิริยาตอบกลับของผู้รับสารเป็นสำคัญ ซึ่งทั้งหมดดำเนินการภายในกรอบปัจจัยกำหนดด้านเวลาและคู่แข่ง

อภิปรายผล

สื่อมวลชนที่ปฏิบัติหน้าที่ในสำนักข่าวออนไลน์ ทั้งองค์กรสื่อดั้งเดิมที่มีการประยุกต์ทำข่าวออนไลน์ควบคู่ และองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นและเป็นเว็บข่าวแบบ “Stand Alone” มีการยึดถือปฏิบัติทั้งในด้านการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความบันเทิง และชักจูงใจ ตามทฤษฎีบทบาทหน้าที่สื่อมวลชน (Schramm, 1974, p. 19) ซึ่งสอดคล้องกับบทสรุปบทบาทหน้าที่ของสำนักข่าวว่าโดยทั่วไป ตามการค้นพบของสุรพงษ์ โสธนะเสถียร

(Sothanasathien, 1990, pp. 35-39) ส่วนประเด็นความแตกต่างกัน พบว่า สื่อที่อยู่ในรูปของการออนไลน์เป็นการสื่อสารแบบสองทางที่ชัดเจนขึ้น ดังนั้นเสียงสะท้อนผู้รับสารจึงสำคัญ สื่อคงไม่ใช่แค่เป็นผู้ส่งที่กำหนดวาระสารฝ่ายเดียว โดยจากผลการศึกษาเรื่องกระบวนการของสื่อสังคมในการกำหนดวาระข่าวสาร เพื่อการขับเคลื่อนประเด็นสังคมสู่การรับรู้และการเปลี่ยนแปลง พบตรงกันว่า การกำหนดวาระข่าวสารผ่านสื่อสังคมเป็นบทบาทร่วมระหว่างผู้สื่อข่าวและผู้ใช้อินเทอร์เน็ต จึงจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการผลักดันประเด็นสังคมสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกัน รวมทั้งต้องแสดงจุดยืนที่ชัดเจนเรื่องบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอที่ไม่ได้เป็นไปเพื่อการสร้างกระแส แต่ต้องเป็นไปเพื่อนำเสนอความจริงให้สังคมได้รับรู้ รวมถึงข้อมูลที่จะช่วยสร้างประโยชน์ให้กับประชาชน (Amornisriyachai, 2022) ซึ่งเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้สื่อข่าวที่ต้องทำหน้าที่เป็นนายทวารข่าวสารในการคัดกรองข้อมูล และตัดสินใจเลือกข่าวที่จะเผยแพร่ด้วยความรอบคอบและจริยธรรม จรรยาบรรณ ผู้สื่อข่าวต้องระมัดระวังถึงผลประโยชน์ที่แอบแฝงทางการเมืองในรูปข่าวลวง ข่าวลือ และต้องใช้ดุลยพินิจ เพื่อพิจารณาข้อมูลอย่างรอบคอบและเที่ยงธรรม

บริบทความเป็นสำนักข่าวในการดำเนินงานภายในองค์กรทั้งหมดทุกองค์กรใช้มาตรฐานตัวเดียวกันในทุกแพลตฟอร์มการนำเสนอ โดยเฉพาะองค์กรสื่อแบบดั้งเดิมใช้มาตรฐานเดียวกันกับสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งในส่วนนี้มีข้อค้นพบที่คล้ายคลึงกันกับการศึกษาเรื่องสื่อสังคมกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อข่าว ที่สนับสนุนให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงการสื่อสารที่มีสื่อใหม่ อย่างสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญ ซึ่งพัชรภา เอื้ออมรวนิช (Euamornvanich, 2019) อธิบายว่าด้วยยุคแห่งการหลอมรวมสื่อ ที่สื่อมวลชนยังคงมีเสรีภาพภายใต้ความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสาร แม้โลกของการสื่อสารเปลี่ยนแปลงแพลตฟอร์มไป ไม่ได้อยู่แค่สื่อดั้งเดิมแต่ก้าวเข้าสู่โลกออนไลน์แล้ว ส่วนองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ก็จะมีออนไลน์ที่หลากหลายแพลตฟอร์มและมีการนำเสนอที่หลากหลาย ไม่เน้นแค่ข่าวสาร แต่ยังให้ความสำคัญกับข้อมูล และเนื้อหาสาระทั่วไป ซึ่งอยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงที่มีความน่าสนใจ และชนิดา รอดหยู (Rodyu, 2019) ได้กล่าวถึงเนื้อหาหลักของสื่อมวลชน อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนเป็นข้อเท็จจริง

การกำกับดูแลตนเองของสำนักข่าวออนไลน์ ในส่วนของการกำกับดูแลตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วยการกำกับภายในองค์กรเอง และการกำกับโดยสมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหลายสมาคมมีการกำหนดข้อบังคับทางจริยธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ เพื่อเป็นแนวทางและบังคับใช้แก่สมาชิก รวมทั้งมีหน้าที่รับเรื่องร้องเรียน พิจารณาและลงโทษสื่อมวลชนที่ฝ่าฝืนหรือละเมิดจริยธรรมและจรรยาบรรณ มีบทบาทในระดับหนึ่ง และบางครั้งดูแลกันเองไม่ได้ ซึ่งพัชรภา เอื้ออมรวนิช (Euamornvanich, 2019) ได้สะท้อนมุมมองวิชาการประเด็นเกี่ยวกับสื่อมวลชนกับการดูแลกำกับตนเอง ไว้อย่างน่าสนใจว่า เพื่อให้สื่อมวลชนยังคงมีเสรีภาพภายใต้ความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสาร ซึ่งปัจจุบันยังไม่สามารถนำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสังคมมีการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อมวลชนอยู่บ่อยครั้ง และการกำกับดูแลร่วมกัน โดยสำนักข่าวส่วนใหญ่มองว่าการร่วมกัน ควรมีแค่ประชาชนร่วมตรวจสอบผ่านกลไกการร้องเรียน ร่วมกับมาตรการสนับสนุนทักษะการรู้เท่าทันสื่อตามสิทธิผู้บริโภคเท่านั้น เพราะหากรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องจะกลายเป็นการปิดกั้นสิทธิ เสรีภาพสื่อ อย่างไรก็ตาม ศรัณยูทิศา ชนะชัยภูพัฒน์ และรัตน ทิมเมือง (Chanachaiphuwapat & Timmuang, 2019, p. 114) ได้อธิบายถึงรางวัลแห่งเกียรติยศและความภาคภูมิใจของสื่อมวลชนในวงการโทรทัศน์ไทย อันเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ ยุติธรรม เที่ยงตรง เป็นการส่งเสริมสนับสนุนผู้ประกอบการวิชาชีพด้านกิจการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลให้พัฒนารายการเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ จรรยาบรรณ ส่งเสริมคุณธรรม ศีลธรรม ชี้นำสังคมในทิศทางที่ดีงามและพัฒนาสังคมไทยไปสู่ความก้าวหน้า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. สำนักข่าวออนไลน์ ทั้งองค์กรสื่อดั้งเดิม และองค์กรสื่อออนไลน์แบบใหม่ นอกจากจะตระหนักและให้ความสำคัญกับบทบาทสื่อมวลชนแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับผู้รับสาร เวลา คู่แข่ง รวมทั้งเนื้อหาที่จำต้องมีความหลากหลายภายใต้รูปแบบใหม่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร

2. สมาคมวิชาชีพสื่อมวลชนหรือหน่วยงานในการกำกับดูแลวิชาชีพสื่อมวลชน ควรให้ความสำคัญต่อการกำกับดูแลตนเอง ทั้งภายในองค์กรและร่วมกันกำกับดูแล เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชนภายใต้บริบทสังคมปัจจุบันที่ควรค่าแก่การรักษาไว้

ข้อเสนอแนะต่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพสำหรับสื่อมวลชนในประเทศไทย เพื่อสร้างเสริมคุณภาพการทำงานและการสื่อสารให้เท่าทันและเป็นการเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมดิจิทัลตามยุคสมัยและอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Amornsriyachai, A. (2022). *SOCIAL MEDIA Social media in the hands of the people. How will the media accept it?*. Retrieved June 1, 2022, from <https://tu.ac.th/thammasat-090365-social-media-adaptation-journalists> (In Thai)
- Chanachaiphuwapat, S., & Timmuang, R. (2019). The study of valuable concepts and the decision criteria development in the white TV award project. *Journal of Communication Arts Review*, 23(9), 114-129. (In Thai)
- Euamornvanich, P. (2019). MASS MEDIA AND SELF-REGULATION. *Silpakorn University Journal*, 39(3), 150-161. (In Thai)
- Freiberg, A. (2010). *The Tools of Regulation*. New South Wales : The Federation Press.
- Haraszti, M. (2008). *The Media Self-Regulation Guidebook*. Vienna : The OSCE Representative on Freedom of the Media.
- Internet Innovation Research Center. (2022). *Popular online news site*. Retrieved June 1, 2022, from <https://truehits.net/> (In Thai)
- Key Informants no.1. (2023, 23 March). Professional. *Interview*. (In Thai)
- Key Informants no.2. (2023, 3 March). Professional. *Interview*. (In Thai)
- Key Informants no.3. (2023, 9 March). Professional. *Interview*. (In Thai)
- Key Informants no.4. (2023, 2 March). Professional. *Interview*. (In Thai)
- Key Informants no.5. (2023, 10 March). Professional. *Interview*. (In Thai)
- Key Informants no.6. (2023, 13 March). Professional. *Interview*. (In Thai)
- Lievens, E. (2010). *Protecting Children in the Digital Era: The Use of Alternative Regulatory Instruments*. Boston : Martinus Nijhoff Publishers.

- Rodyu, C. (2019). NEWS IN DIGITAL MEDIA ERA. *Parichart Journal Thaksin University*, 33(2), 17-33. (In Thai)
- Schramm, W. (1974). *Mass Media and National Development*. London : Standford University Press.
- Somkanae, S. (2020). *Online news and crises of faith in Thai*. Retrieved on June 1, 2022, from media://www.presscouncil.or.th/academic/5400 (In Thai)
- Sothanasathien, S. (1990). *Communication with society*. Bangkok : Chulalongkorn University. (In Thai)
- Srisa-ard, B. (2017). *Preliminary research*. Bangkok : Suwiriyan. (In Thai)
- Straubhaar, J. D., & LaRose, R. (2000). *Media Now: Communications Media in the Information Age*. California : Wadsworth.
- Thai Civil Rights and Investigative Journalism. (2019). *Media Disruption: EP10 online media Hopes, dreams, reality*. Retrieved on June 1, 2022, from <https://www.tcijthai.com/news/2019/8/asean/9615> (In Thai)